

372 Phys
D. O. M. A.
DISPUTATIO
DE SVBIECTO
PHYSICES.

Quam
AUCTORITATE
*Amplissimi Facultatis Philosophicæ Collegij
In incluta Noribergensium Academia*

PRÆSIDE
M. JOACHIMO CNAPE BRAN-
deburgense Marchico, SS. Theo-
logiæ Studiofo.

Dnn. Collegis suis
Ventilandam & examinandam subicit
JOHANNES HOFMANNUS
Neagorensis Archipalas.

Ad diem Septemb. horis pro more.

ALTDORPHI,
ET Typographiâ Balthasaris Scherffij,
Universitatis Typographi.

ANNO clō Io cxxv.

V I R O

Nobilissimo, Amplissimo & Consultissimo
DN. JOANNI TOBIÆ Grunewaldt/
Inclutæ ac Liberæ Imperialis Reipub.
RATISPO^NENSIS Senatori & Curia^e
tularis Directori,

Dn. Patrono ac Mecœnati suo gratioso,
devotè perpetimq; colendo, amando.

N E C N O N

*Admodum Reverendis, Clarissimis, doctrinâ exquisitâ
omnigenâq; virtutum laudè Eminentissimis*

V I R I S

D. M. SEBASTIANO HEMMINGERO,
D. M. JOHANNI MUNDERLINO,
apud Ratisponenses Pastoribus vigilantissimis,

His

*Perpetuo observantiæ cultu
prosequendis,*

Exercitium hoc Physicum in debiti amoris σύμβολον,
gratianiμι περμήλον, perpetui hono-
ris μνημόσυνον,

Dicat & Offert

JOHANNES HOFMANNUS, NEAG.
Archipalas Respondens'.

DISPUTATIO
DE SUBJECTO SCIEN-
TIÆ NATURALIS.

RESPOND.

JOHAN. HOFMANNŌ.

THESIS I.

uandoquidem ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη τὰ ἐπιστήμῃσι πᾶσι, hoc est, scientia scibilia quodammodò est, quippe πέφυκεν εἰς τὰ πρᾶγματα, ut loquitur Philosophus 3. de anima, textu 37. & 38. &c. Constitutionem scientiæ nisi ex subjecto, æstimandam non esse, persuademur.

II. Adducti auctoritate Platonis, in Cratilo, ubi docet, unicuiq; rei nomina imponi, spectatâ prius cuiusq; naturâ, quæ ex objecto potissimum pender, referente Suarezio *Disput. 1. de nat. Metaphys. lit. C.*

III. Subjectum igitur Physices primum omnium inquirendum nobis etiâ est, quo cognito abundè cuius erit intelligere, quomodò hæc ab alijs scientijs differat, quæve ejus utilitas, necessitas, dignitas & alia quæ procemij loco ab alijs pertractari consueverunt. Nam cuiusq; scientiæ differentia à proprio subjecto sumitur, idq; cuiusvis scientiæ naturam constituit, separatq; ab alijs omnibus, ut ait Zabarella lib. de naturalis scientiæ constit. cap. 2. lit. C.

IV. Quanquam verò magnum ad perspicuitatem adjumentum habet meditatum & in promptu habere, quot quidque modis dicatur *top. 1. cap. 14.* Ne tamen

Enfermement

actum agere, aut ex mustaceo laureolam querere vide-
amur, hoc labore meritò supersedemus, eos, qui am-
biguitatem, quæ in voce SUBIECTI occurrere solet,
ignorant, remittentes ad Zabarell. dicto loc. & Piccol. in
introduc. ad scientiam de naturâ cap. 23.

V. Sufficiat hoc loco nos intelligere subiectum il-
lud, non quidem quale disciplinæ practicæ habent, in
quod formam accidentalem inducunt, & quâ ratione
homo subiectum disciplinæ moralis (malè à Piccol. sum-
mum bonum) sicut & medicinæ, constituitur, civitas
verò Politices; sed quod est ens per se, & à naturâ pro-
ductum, 2. post. cap. ult. Deinde quod præcognitum,
tum quid nomen significet, tum quod res sit, quodq;
habet suas, quæ de eo demonstrari possunt, affectio-
nes, & est adæquatum.

VI. Hoc est ut paucis nos expediamus, quod à
principijs & affectionibus suis distinguitur, quale ens
quatenus ens sive quod idem est Deus in Philosophia,
prima esse rectè asseritur, cum primum analogatum,
secundum tralatitium illud, stet pro omnibus.

VI. Neq; est, cur quis in principio statim nobis re-
moram injiciat, ac si subiectum alicujus disciplinæ præ-
cognitum esse deberet, id quod fortè ipsi videmur
astruxisse paulò antè; Extra oleas igitur evagari nos
rem præcognitam & tanquam hypothesin præponen-
dam probaturos.

VIII. Quippè praxis Aristotelis aliorumq; Philo-
sophorum, quominus huic sententiæ calculum adjici-
amus, est invitamento: Sanè in metaph. subiectum
primarium (id quod extra controversiæ aleam posi-
tum) est Deus Opt. Max. utpote primum & nobilissi-
mum omnium entium, à quo reliqua omnia dependen-
dent,

dent, quodque, utpote primum analogatum stat pro omnibus; attamen *lib. 12. longâ diff.* Deum esse Philo-
phus ostendit.

IX. Quid quod artes, quando finis ignotus est, aut
dubi⁹, illum probare non tergiversantur, quidni igitur
in scientijs ratione subiecti, idem fieri debeat, cum, quæ
ratio finis in artibus, ea sit, ut inquit Galenus, subiecti
in scientijs. Unde in Analyticis probat Philosophus
dari scientiam, quæ est finis ἀποδείξεως: In Elenchis So-
phisticis docet dari Sophisticos elenchos, & dari homi-
nes, qui illis, utantur: Ita in disciplina morali proba-
tur beatitudo, uti notum illis qui nondum ære la-
vantur.

X. Facit huc ipsa Aristotelis autoritas qui ait: Ac
in quibusdam scientiis non est vitiosum, horum ali-
quid prætermittere, veluti si apertum ac manifestum
est ipsum subiectum esse, non erit opus ab initio ejus fa-
cere mentionem, ut quod ipsum in rerum naturâ sit
subijciamus: Addit postea, quasdam scientias præce-
pto suo non obtemperare, quia non sit eadem ratio
omnium. Causam subjungit exemplarem de subiectis
scientiarum: & γὰρ ὁμοίως δῆλον, ὅτι ὁ ἀριθμός ἐστι, καὶ ὅτι
θερμός καὶ ψυχρὸν *cap. 8. 1. Post. text. 25.*

XI. In quem locum ita Philopon⁹: ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι τρεῖς
εἰναι, ἐξ ὧν πᾶσαι ἀποδείξεις, ὅτι πάντων μὲν τὸ τι συμβαίνει ἕκαστον,
Φησὶ περιλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῆς ὀπτισημῶν, ὅτι πίνων τε καὶ τὸ ὅτι
ἐστὶ, & πάντων δὲ & δὲ τὰ ἀξιώματα περιλαμβάνουσιν αἱ ὀπτισημαί,
& δὲ τὸ ὑποκείμενον γένεσθαι ὑποκείμενον ὡς ὄν.

XII. Hoc est: quoniam tria jam constituit Philo-
sophus, quæ absolvunt ἀποδείξιν, subjungit porro, omnes
scientias præsupponere de ijs, quid vocabulum signifi-
cet, nonnullas etiam, quod sint ista, non autem in uni-

versum omnes scientiæ vel axiomata hoc modo assu-
munt, vel etiam subiectum, tanquam quod sit.

XIII. Quomodo autem quæ suprà asseruimus
cum hisce cohærent? An si *esse secundum aut tertium*, ut logi-
ci vocant, *adjecti* distinguere nossent, hæc non objice-
rentur? Quandoquidem non quod corpus sit, sed quod
Physices subiectum sit, imus probatum. An, finge
hanc responsionem non sufficere, habitu si non Physi-
co saltem Philosophico id à nobis fieri affirmabi-
mus?

XIV. Ne quid tamen eos lateat, confundi nolu-
mus *modus & ὁτισημα*: modum sciendi cum ipsâ scientia,
in qua ponitur subiectum ut hypothesis, in illo, quando
de eo non constat, semper est prius aperiendum & pro-
bandum, exemplo tot celeberrimorum philosopho-
rum.

XV. Ut autem in probando hujus scientiæ natu-
ralis subiecto rectè procedamus, quædam ex sublimio-
ri philosophia huc referenda sunt, quibus cognitis non
erit difficile Corinthum appellere, ut dicitur in prover-
bio, modò velum prout ventus in alto est, verta-
mus; id quod faciunt qui ex mente Philosophi nostri
pergunt.

XVI. Ait ille 4. *Metaph. text. 4.* tot philosophiæ par-
tes sunt, quot substantiæ. Quæ verba incredibile
quantam difficultatem pariant. Quamquam verò ra-
tione etiam idem probari possit: Videlicet quia in
omni scientia affectiones de aliquo subiecto queran-
tur, sola autem substantia subiectum sit cæterorum
omnium entium (non enim est accidentis accidens 4.
Metaph. text. 14. πῶς γὰρ συμβεβηκός ἐ συμβεβηκότι συμβεβηκός)
meritò omnes scientias aliquam substantiam consi-
derare.

XVII. Et

XVII. Et rursum quando ubique propriè primi & ex quo cœtera pendent & propter quod dicuntur, scientia est, 4. *Metaph. text. 2.* substantia autem hujusmodi est, ut patet ex d. l. atque ejus tria quidem sunt summa genera ut dicitur 13. *Metaph. cap. 1. & 6. 2. Phys. 7. text. 71.* Rectè pro triplici hac substantia, triplicè philosophiam sive tres Philosophiæ partes constitui. Quemadmodum eruditè hac de re differit *Casalpinus quæst. peripat. lib. 1. quæst. 4. lit. F.*

XIIX. Sunt tamen inventi non pauci, qui hunc locum insignitum adeò corruerunt ut cum Glauco marino quàm commodissimè comparari queat: Alexander existimat hæc verba alieno loco posita & proindè conjungenda esse cum verbis illis in *sine tex. 2. Quare entis quoq; quot species sunt, & species specierum speculari unius scientia genere est: Totq; sunt partes philosophiæ &c.*

XIX. Sic sensus foret, nimirum entis quâ ens considerationem pertinere ad scientiam generalem, species verò entis contemplari debere species scientiarum, & alias philosophiæ partes, partes verò tot esse quot sunt substantiæ, quæ entis naturam *νοῦς* referant. Vel ut loquitur *Suarez*: dici potest, genus entis scibilis, ut sic, pertinere ad genus scientiæ: Varias autem species scibilium ad varias species scientiarum &c. *In explic. cap. 2. lib. 4. Metaph. Aristotelica quæst. 4.*

XX. D. Thomas & Albertus si Fonscæ credimus, Averroës item & Scainus per Philosophiam hoc loco primam intelligunt, sive Metaphysicam, quæ non rarò simpliciter Philosophia nuncupatur, nimirum. 4. *Metaph. text. 5.* Prima autem 3. *de cælo text. 2. 1. de ortu & inter. text. 14. 6. Metaph. text. 7.* postquam enim inquirunt, Aristoteles docuisset: Ens immediatè descendere in sua significat-

ficata, cum sit vocabulum ab uno docuit postea, ad unam scientiam pertinere, de ente agere, & omnibus ijs, de quibus ens dicitur.

XXI. Cumq; scientia talis vocabulorum ab uno tractet primò & præcipuè id, quod est primum in eo genere, substantia verò sit illud primum, ejusq; sint plures species: Hinc Aristoteles (qui est sensus verborum) consequenter dividit scientiam hanc in partes suas pro diversâ substantiarum ratione, quarum una quæ est *prima* versatur in contemplatione substantiæ sensibilis, secunda pars circa entia Mathematica, magnitudines videlicet & numeros, quæ omnia apud veteres substantiarum nomine veniebant: Tertia verò atq; postrema pars hujus scientiæ de substantia immobili & ab omni materia separata agit, à qua omnes scientiæ dependent, & ad quam demum reducuntur. *Hactenus averroës.*

XXII. *Scainus* clariùs paulò se explicat, qui Metaphysicam in tres partes dividens, primæ parti assignat tractationem de substantia sensibili, tam caducâ quàm æternâ, eamq; absolvi putat *lib. 7. 8. & 9.* Alteri parti substantiam immobilem & æternam, h. e. magnitudines mathematicas numeros, & ideas; de his absolvi *lib. 10. 13. 14.* Quo circa etiam ordinem librorum mutat, ut postremo loco sint *lib. 11. & 12.* qui agant de verè immobili & penitus immateriali substantia.

XXIII. Felix Accorombonius ut sententiam hanc magis confirmet notat: Quod si Aristoteles voluit non Metaphysices constituere partes, sed totius philosophiæ, mentio omninò facienda ipsi fuisset mathematicarum disciplinarum, aut certæ astrologiæ, ita enim dividit philosophiam generaliter acceptam. *6. Metaph. c. 1. & rursus 12. text. 44.* Ubi Astrologiam vocat peculiarissi-

liarissimam inter mathematicas disciplinas Philosophiam, quia sola illa substantiam consideret.

XXIV. Alij hanc sententiam verissimam & verbis Aristotelis maximè accommodatam ideò arbitrantur, quod Philosophus hanc partitione Mathematicum, imitetur, cujus etiam consideratio triplex sit: Una circa plana, altera circa solida, tertia circa astrologica, id quod ex Alexandro desumserunt.

XXV. Quidam per Philosophiam hoc loco speculativam intelligunt. Verùm ut hi à nobis parùm in hoc dissentiunt, ita quando philosophiam practicam dari existimant, non leviter impingunt; Perindè enim est, ac si diceret hominem rationalem aut physicam, speculativam, & ex eo colligeres dari hominem irrationalem aut physicam practicam. Noctis meridies!

XXVI. Cui autem parti suffragari debemus? An non omnes mentem Aristotelis rectè assecuti? Patebit id quidem postea. Nunc nostram aperiemus; ita tamen ne meliora docenti obtemperaturi *παινοῦδιον* canere *παρρησια* differamus.

XXVII. Ut commodius id fiat, repetenda sunt præcedentia: Constituerat 1. cap. Philosophus subiectum metaphysices esse ens quatenus ens, probaveratque illud tribus rationibus. 1. quia nulla alia scientia id consideret, sed omnes entis partem. 2. quia Metaphysica versetur circa primas causas & prima principia, hæc autem sint entis quatenus ens. 3. Authoritate antiquorum &c.

XXVIII. *Textu 2.* docet, quomodo entis ut ens possit esse una scientia, idq; ut faciat, ait, non esse univocum neq; æquivocum sed ab uno, ut sanum & medicinale, ut autem horum, ita & entis ut ens, esse unam

scientiam, ubique autem primi nectantur primi, sed etiam unius scientiæ genere esse, contemplari ipsum ens, ejusque species & specierum species, hoc est, affectiones.

XXIX. Inspergit jam *Textu 3.* velut in parenthesis unam speciem sive affectionem entis, videlicet UNUM: docetq; hanc esse idem cum ente & reciprocari ut principium & causa, unde & species specierum hoc est affectiones UNUS elicit, v. g. idem, æquale, simile &c. Hec inquam in parenthesis.

XXX. *Textu 4.* rediens ad propositum occurrit opinioni, quæ in textu secundo insinuat, potestq; ita informari: Si, ut diximus metaphysica considerat ens quatenus ens, vel substantiam ad quam omnia dicuntur ut ad sanum, ergo non est una scientia, sed plures particulares, vel est una & sola scientia & præter eam nulla alia. Respondet fore ut Metaphysica sit plures scientiæ, si 1. una esset substantia ad quam omnia dicerentur ut ad sanum, & 2. ista scientia omnia distincte & separatim excuteret, & 3. diceretur universalis. Fore autem ut sit sola scientia, si plures essent substantiæ, quæ in unâ communi ratione convenirent: Cum autem nec una sit, nec plures ita se habentes, infert: *tot esse philosophia universa partes, quot sunt substantiæ.*

XXXI. Ita textus optimè cohæret, sed & confirmari ulterius potest. Occupatio quidem *ex textu. 2.* Responsio *ex text. 4.* ait ibi: quare necesse est, ut aliqua earum (intellige scientiarum) prima sit & alia sequens. Reddit rationem, quia ens & unum, h. e. substantiæ sunt genera *ἐνθὺς* subindè sive *ἐκτὸς* deinceps se habentia, quamobrem ipse quoq; *scientiæ* se habent, intellige, ut nulla sit communis & cœteræ ejus partes, sed omnes
partia.

partiales: una prima, reliquæ deinceps. Quid fodes-
clarius?

XXXII. Huc referri possunt rationes nostræ, qua-
rum supra mentionem fecimus, aliæque, quæ legi pos-
sunt *apud Casalpinum loco citato*. Ex dictis colligimus, tot
esse Philosophiæ partes quot substantiæ, tres autem
esse substantias, primam immobilem, alteram mobi-
lem & incorruptibilem, postremam mobilem & cor-
ruptibilem. Totidemq; esse partes Philosophiæ: The-
ologiam, Astrologiam & Physicam. Sic quoque,
quandoquidem subjectum duabus partibus constat,
Physici subjecti fundamentum haberemus, videlicet
substantiam.

XXXIII. Antequam ulterius pergamus, objecta
quædam hic removenda sunt, quæ in tramitibus eun-
tem retinere solent, ut verba Varronis nostra facia-
mus, & difficultates quædam, quas supra attigimus hic
expediendæ.

XXXIV. Sententiam Alexandri quod attinet,
thesi 18. de coherencia verborum textus 4 cum secundo,
dicimus eam esse veritati maximè consentaneam:
Quod verò cum Suarezio per species specierum intel-
ligit scientiarum species, id approbare non possumus
(quanquam sic nostra fortè sententia magis confirma-
retur) quippe 1. dari ratio non potest propter quam
Textu 3. de Uno egerit: datur autem si per species,
affectiones Entis intellexisset dicatur, cum alioqui spe-
cies Entis attulisset deberet.

XXXV. Deinde Ens ut Ens nullas habet species,
quia non est verum genus, quod si verum genus esset,
differentiæ Entis non essent Entia, cum differentiæ
non debeant participare genus. 2. *Metaph. tex. 42. 11.*

Metaph. cap. 1. Vel ut loquitur contrà seipsum Suarez citans locum Aristotelis *3. Metaph. text. 10.* Et probaturus ens non esse univocum ait: Genus est extra rationem differentię: Ens autem esse non potest extra rationem alicujus. *Tom. 2. Diss. 32. sect. 2. num. 5. lit. D.* Quod si hoc, Ens igitur quā Ens veras species non habet, unde nisi affectiones per species intelligi non possunt.

XXXVI. Sensus verò verborum est, ut omnium optimè explicat acutissimus Cæsalpinus: Unius scientię esse, considerare species, hoc est, Entis affectiones, ut unum, multa, idem & diversum, & species specierum hoc est affectiones harum affectionum. Verbi gratia, differentiam, contrarietatem, æquale in æquale, & alia hujusmodi quæ entis, ut ens est, naturam insequuntur. *lib. 1. quest. peripatet. quest. 3. pag. 9. lit. B. confer thesin 29.*

XXXVII. Ad Thomæ, Alberti, & Averroës & Scaini sententiam respondet Fonseca, eam admitti non posse, quia vim afferat ipsi veritati, quando sensilem substantiam primam facit, cum pluribus locis Aristotelis constet, non sensilem substantiam primam esse, sed separatam ab omni materiâ. *vide 6. Metaph. cap. 1. tex. 3.*
εἰ δὲ μὴ ἐστὶ τις ἐτέρα οὐσία ὡς ἡ τῶν φύσιν συνεστηκυίας, ἢ φησὶν αὐτὴ εἶναι πρῶτη ἰσχύς.

XXXVIII. Verum enim verò excipi potest: Primam partem Metaphysicæ, quæ *thes. 21.* dicta est versari circa substantiam sensilem, dici primam in tractatione sive ordine cognitionis nostræ, utpotè per cujus cognitionem ad substantiam abstractam, tanquam ad principium per principiatum perducimur, posse intereà ratione subsistentię sive ratione *ἑαυτῆς* ultimam esse, ut Averroës d. l. explicat. Sed

XXXIX. Sed si textum penitius contemplamur, hæc exceptio locum habere non potest, videantur quæ supra *thes. 31.* diximus, hîc tantum addo: Si scientiæ sequuntur Ens in eo quod εὐδς sive ut paulò infra dicitur ἐφεξῆς se habent (ita dicitur c. 4.) Ergò per scientiam primam illo in loco ea intelligi non potest, quæ est circa substantiam sensilem, quandoquidem Ens ita se habet ut primum sit, de substantiâ autem sensili ἐφεξῆς dicatur. Non dicam quod Averroës sibi ipsi contradicat, ut paulò post audiemus.

XL. Insuper urget *Fonsæca* nomen, scientiæ, id quod etiam suprâ annotavimus *thes. 31.* partes illas: mox vocari scientias, de scientiis igitur particularibus verba Philosophi intelligenda esse: Quanquam autem verissimè hæc dicantur, Excipiunt tamen quidam: dici posse. 1. *Πρῆσιμης* vocabulum non in suâ & propriâ significatione hîc accipi, sed in latâ pro quâvis σκέψις sive consideratione, idq; Philosopho non esse novum aut infrequens. 2. Deindè, partes sequi totum, undè cum Philosophia ipsa sit constituta scientia, singulas ejus partes, siquidem eodem modo tractentur, rectè etiam scientias appellari.

XLI. Sed quid hoc aliud est, quam præter necessitatem à verborum proprietate discedere, & sub equivocatione vocabuli unius aut alterius latitare, Concluserat Philosophus *text. 2.* Philosophiam primam non esse plures particulares scientias, quomodò sibi suprâ *text. 4.* siquidem partes Metaphysices scientias vociter, non contradiceret, aut quomodo, ut una multa jura coquus, non diceretur confudisse?

XLII. Addimus, quod si hæc particio Philosophiæ primæ admitteretur, non statueretur unum subjectum,

sed tria, quæ sub communiratione non convenirent, substantia enim non est commune univocum, sed ab uno, neque partienda est scientia per ea, quæ primario scopo non considerantur. Repeti etiam volo *thes. 17.* & ex eâ locum *2. Phys. text. 71.* Ubi tria facit negotia, disjuncta, (hoc est, tres scientias) hanc quidem circa immobile, illam quidem circa mobile sed incorruptibile, aliam autem circa corruptibilia, & *6. Metaph. text. 2. cap. 1.* ait: Quare tres utique erunt speculativæ Philosophiæ, Mathematica, Physica & Theologia.

XLIII. Felicis Accorombonij notam supra *thes. 23.* non adeò felicem imò notham potius aut spuriam existimamus. Cur enim sodès ipsi fuisset mentio facienda disciplinarum mathematicarum? An id non fecit? licet fortè, ut idem ait, per Comparisonem tantum Philosophiæ. An quia idem alibi fecit? Imò si alibi, ut fateatur, hujus divisionis meminerit, quidni extremis labris eam tetigisse, utpote deinceps plenius pertractandam, sufficeret, an crambe eadem toties apponenda? Eâdem ratione, quando quidem nec meminerit librorum, qui de substantia sensibili, Mathematicâ &c. agant, concludi contra ipsos potest, neq; Philosophiam primam hoc loco dividi. Nota igitur hæc Accorombonij non est bona, nec ad rhombum facit.

XLIV. Ad ea, quæ ex Alexandro *thes. 24.* citantur Respondet *Fonsæa. ex Averroë:* Mathematica, inquit, partes sunt diversæ scientiæ, Arithmetica, Geometria, & Astrologia. Ergò hic quoq; partes Philosophiæ sunt diversæ scientiæ & non diversæ partes unius tractationis, quippe Philosophus est sicut Mathematicus. Quæ ratio firmiter concludit contra Averroëm, ex quo hæc verba desumpta sunt, & nihilominus per.

Philo-

Philosophiam hoc loco intelligit Metaphysicam, sic igitur sibi contradicit, id quod supra, nos probaturos promissimus. *thes. 39.*

XLV. Regeris, similitudinem hic non ex Averroë sed Alexandro explicandam esse, & quidem eo modo, quo supra dictum *thes. 24.* Petis id quod in principio. Quin potius dicimus sensum esse: Tot esse philosophię, *vel ut loquitur Themistius*, universę philosophandi rationis, partes quot sunt substantię, & istas partes sive scientias ordinē habere inter se eum, quem habent substantię, in eaq; re Philosophum similem esse mathematico Nam & Mathematicę disciplinę ordinem inter se habent, ut una sit prima, altera secunda, prior enim est quę de numeris agit, quàm quę de continuâ magnitudine: continua enim definitur per discretam, ut superficies, quę divisibilis est secundum duo, linea secundum unum.

XLVI. His observatis evanescent quoq; ea, quę in explicatione hujus loci movet Piccol. in *Introduct. ad scientiam de nat. cap. 10. p. 19.* qui potest videri.

XLVII. Constituto sic fundamento subjecti physici, substantiã scilicet mobili & corruptibili, non est cur hęreas, etiam si Aristoteles id vocitet interdum substantiam mobilem & inseparabilem. 6. *Metaph. text. 2.* Nunc sensibilem & corruptibilem, ut 13. *Metaph. cap. 1.* Nunc naturalem & corruptibilem. 13. *Metaph. cap. 6.* Nunc mobilem & corruptibilem. 2. *Phys. text 71.* Alij ens mobile, substantiam mobilem, corpus mobile, differunt enim ut remotius & propinquius.

XLVIII. Si quis tamen adeo delicatus hęc admittere non potest, loco entis & substantię tanquam remotioris sumat corpus, *ceu πρῶτον δεκτικόν*, cui primò inest

ineſt natura, alijs autem propter hoc. Deinde loco mobilis (quanquam nihil mobile eſt, quod non ſit naturale, unde rectè naturale à non naturali diſtinguit motu & per principium motus, 2. *Phyſ. c. 7. Text. 71. 2. Phyſ. text. 1. & ibidem cap. 2.* Attamen quia mobile poſteriori naturali, adeoq; per naturale demonſtratur, ratio autem formalis ſubjecti prima debet eſſe & indemonſtrabilis in eo genere) ponat, naturale.

XLIX. Reſultat ex dictis, rationem formalem, ſubjecti Phyſici eſſe; naturale quatenus naturale. Cremoninus hic ἀκρονυχίζει & loco naturalis poni mavult, habens naturam, partim quia natura magis contineat ea, quæ ſunt ſubjecti, partim quia affectiones etiam dicantur naturales, quæ tamen in conſtituendo ſubjecto ut etiam ſupra *theſ. 6.* monuimus, includi non debent. Quasi verò naturale non tam ſignificaret, habens naturam, quam quod à naturâ habetur. Deinde, quandoquidem ſubjectum Phyſices conſtitutum eſt corpus naturale, quis affectiones excludi non facilè animadvertat?

L. Vox **QUATENUS**, cum aliquâ difficultate conjuncta eſt; ſanè Comes Mirandulanus Philoſophus, ut vocatur, ſubtiliſſimi judicij, in hâc cum bono Homero dormitavit, quando per vocem, quatenus, in conſtitutione ſubjecti Metaphyſici intellexit in univerſum, omne Ens, uti accipitur, quando dicimus, verbi gratia, animal quatenus animal ſentit, hoc eſt, omne animal ſentit. Unde exiſtimavit: Metaphyſicam eſſe unam communem & univerſalem omnis in univerſum Entis ſcientiam, ſecari autem & dividi in plures non neceſſitatis abſolutæ cauſâ, ſed imbecillitatis humanæ ratione, non enim omnes eſſe eo ingenio, ut πανρμιαν hanc com-

comprehendere possint, quibus sufficere potest pars aliqua hujus universalis Doctrinæ.

L I. Sciendum igitur est, particulam *quatenus* à varijs variè accipi, interdum ut Scotus vult, *4. Metaph. cap. 1.* reduplicativè, tùm quando significat prædicatum convenire subjecto, per propriam suam essentiam, ut homo quatenus est homo est risibilis, h. e. per propriam essentiam : Interdum specificativè : tùm, quando non significat causam inhærentiæ prædicati ad subjectum, sed solum determinat speciem cui aliquid tribuitur, ut homo quâ homo est albus h. e. illa species quæ dicitur. homo est alba.

L II. Verùm hæc non sufficiunt, quid enim dicendum foret ad locum Aristotelicū qui habetur *de sensu & sensibili cap. 4.* ignis non agit quâ ignis, ubi tantum materia reduplicatur, aut si ita vis, natura universalis, quando quidem actio est singularium. Sic dico Milo quatenus Milo interfecit Clodiū, non quâ homo, ubi reciprocatur natura singularis tantum : Sic homo quatenus homo est rationalis, ubi reciprocatur forma. Interdum reciprocatur, secundum primum susceptivum, ut paries est albus quatenus habet superficiem. Significat interdum etiam situm, & reciprocatur omnem causam ; Efficientem etiam & finem. Vide *5. Metaph. tex. 23.* Ubi ab Aristotele hæc abundè satis declarantur.

L III. Cum igitur hæc vox ex earum numero sit, quæ *παραχῶς λέγονται*, Illæ autem secundum subjectam materiam intelligendæ; breviter hæc habe: aliam esse reduplicationem in vocabulis ab uno, ibi enim nulla communis ratio aut natura, quocircà eam reduplicatio inferre non potest : sed significatur primum à quo cætera dependent, vide *thes. 6. supra.* In Synonymis autem
C
tem ge-

gem generibus aut speciebus significatur ratio formalis, essentialis, omnibus communis ex æquo, ut patet ex exemplis suprâ citatis, sic ratio formalis in nostro subiecto reduplicatione effertur, ad differentiam artium quæ versantur quidem circa corpus naturale, sed non quatenus habet motus & quietis principium in se. Deinde propter Metaphysicam, quæ etiam corpus considerat naturale, sed non quatenus naturale, verùm quatenus substantia. Est igitur physices subiectum *corpus naturale, quatenus naturale.*

LIV. Diximus Metaphysicum considerare corpus naturale, cœlum autem esse corpus naturale nemo negat, considerabitur igitur idē etiam à Metaphysico, idem à Physico; quomodo autem ab Astrologo, & quomodo hæ scientiæ à se invicem differunt? Nodus sanē Gordius! An satisfacit Cæsalpinus quando ait? De naturali autem scientiâ quid dicendum? Quomodo ingreditur in Astrologiæ negocium? An & natura similiter analogâ est, ut corpus & substantia? In diversis enim generibus inest, corruptibili scilicet & incorruptibili: Una tamen eorum est scientia, quatenus principium motus in se habent, quæ natura est, quamque Mathematicus omnis à suis considerationib⁹ sejungit.

LV. Breviter se expedit Clariss. Sonnerus cuius verba cedro digna hic adscribere operæ precium duxi: *Cælum & corruptibile, quâ unitatem analogam habent, sunt ejusdem scientiæ: Quâ univocam non habent, sunt diversarum.* Et hæc ex mente Peripatericorum de subiecto Physices dixisse sufficiant.

COROL

COROLLARIA

ex disputatione resultantia.

I.

Astrologiam esse Certiorem Metaphysicâ, Imò non esse; Physicam utrâque esse Certiorem: non esse.

II.

Practicam, non esse Philosophiam; male igitur in Theoricam & practicam dividi.

III.

Actionem esse singularium, accidit enim Hippocrati esse Hominem, & sic hominem sanare per accidens.

IV.

Ens non prædicari in quid de omnibus rebus.

V.

Quid dicit, Ens homo, vel homo simpliciter, idem dicit.

VI.

Ens, non univocum neq; æquivocum
esse, sed analogum & ab uno.

VII.

Entis Conceptum objectivum non
dari.

VIII.

Analogia ejusdem scientiæ esse) (non
esse.

IX.

Principium & Causam æquè latè pate-
re. Principium latius patere quàm Causam.
Causam latius patere quàm principium, sin-
gula esse vera, singula esse falsa.

X.

Corruptibile & incorruptibile genere
differre) (non differre.

XI.

Quomodo diximus *thes. 16.* Accidentis
non esse accidens, cum qualitatibus primis
subji-

subjiciantur secundæ, & Mathematici de
quantitate multa accidentia alia demon-
strent? Quid? An non ipsi diximus *thes.* 28.
& *thes.* 35. dari affectiones affectionum?

XII.

Qui scientias distinguunt secundum
abstractionem, multis modis impingunt.

XIII.

Obiter addo: Homo aut non defini-
endus est animal, accuratè loquendo, aut ani-
mal quoq; per plantam definiendum est.

XIV.

Si à potiori fit denominatio: Anima au-
tem rationalis in homine potior pars est;
Cur homo non dicitur spiritus? An intelle-
ctus, quandoquidem Corpus informat,
non simpliciter spiritus dicendus? Quid au-
tem, si, ut Averroës vult, homini tantum
assisteret?

M. X V.
Imò, si differentia potissima definitio-
nis pars 7. met. tex. 43. quare definitione
non respondetur ad quæstionem, qualis sit
res, ad quam alioqui per differentiam re-
spondetur, sed ad quæstionem, quid est?

Ad Ornatiss. Dn. Respondentem
JOHANNEM HOFMANNUM
Neogorantium.

Εἴ τι λῖαν σφαλερῇ πιεῖς ἐν ἥβῃ
Νῦν Αὐλάνδρε νόσῳ μδμονάων σῶ-
τῆς κοινῆς φύσεως, ἐκείνο ρέζει
ἔξ ὧν τέχνη λογικῇ καὶ ἠθικῇ μαθή-
σαι πῶς εἴσεταί πόντος π μόχθος,
αὐτὰρ ῥήτορι Ρωμυγῶ ἔση σὺ
ἐσθλὸς τῆς σοφίης φίλος ὁ ἀρίστος.
Σπασδαῖος μετέπειτα ἔσω αἰὲν
καὶ ἐν κράματι γνώσεως σε ἔχει
θυμὸν τῆς ἱερῆς γραφῆς ἰαίνων,
ὕμνον κρατερῶς σεβῶ θεόν τε,
πὺν καὶ σεμνοπρεπῶς βίον σε ἔλκε,
νημερτὲς μὲν ἀνὴρ σοφὸς γενήσῃ,
δειπνὸς παμβασιλεὺς φίλος βροτοῖς τε.

Ita vovet.

M. CHRISTOPH. CRANESIIUS,
Diaconus & S. Theol. Prof.
Publicus.

Ornatiss.

Ornatissimo Dn. Respondenti,
JOHANNI HOFMANNO
affini & commensali meo suavis.

Primus es in Physicis, res non caret omine, turmis?
Intrepida intrepido fit Ducis ense cohors:
Maſte HOFMANN virtute tuâ, tremor hostibus eſto,
Ut vigeas docti docta propago patris.

*benevolentia causa
accinebam*

Johannes Fridericus Worsterus
N. AP.

ALIUD.

Sic tibi Castalides Physicam per maxima rerum
Abdita nunc pendent, si bene pensiculas.
Sed tua sedulitas præstò sit tempore cuncto
Pramia Musarum tu modò percipies.

Παράκλησις

depangebat

Jonas Schrimpfius
Leucoph. Pannoniæ
superioris.

F I N I S.

JOHANNES WILHELMUS

Præfatus est in Physicis, res non carere ratione, rationem
in Philosophia intercedere in Dialecticis et in
Mathematicis, virtutem in ratione philosophandi,
et virtutem in ratione philosophandi.

Præfatus est in Physicis, res non carere ratione, rationem
in Philosophia intercedere in Dialecticis et in
Mathematicis, virtutem in ratione philosophandi,
et virtutem in ratione philosophandi.

Johannes Fridericus Woffertus
N. 1717.

ALII

2. In Physicis, res non carere ratione, rationem
in Philosophia intercedere in Dialecticis et in
Mathematicis, virtutem in ratione philosophandi,
et virtutem in ratione philosophandi.

Præfatus est in Physicis, res non carere ratione, rationem
in Philosophia intercedere in Dialecticis et in
Mathematicis, virtutem in ratione philosophandi,
et virtutem in ratione philosophandi.

Præfatus est in Physicis, res non carere ratione, rationem
in Philosophia intercedere in Dialecticis et in
Mathematicis, virtutem in ratione philosophandi,
et virtutem in ratione philosophandi.

Johannes Schimpfius
Leucophaea
Liberarius

FINIS